

Valoa, voimaa ja viittomakieltä

Helsingin seurakuntien viittomakielisen työn juhluvuosi 2025

KIRKKO HELSINGISSÄ

Copyright © Helsingin seurakuntayhtymä 2025

ISBN 978-952-69239-4-9 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-69239-5-6 (PDF)

Taitto: Salla Fagerström

Tämän teoksen kopioiminen on tekijänoikeuslain mukaisesti kielletty ilman kustantajan lupaa.

Paino: Niinipaino, Helsinki 2025.

Valoa, voimaa ja viittomakieltä

Helsingin seurakuntien viittomakielisen työn juhluvuosi 2025

Helsingin seurakuntayhtymä 2025

Sisällysluettelo

Esipuhe	9
Ravintoa sielulle: kirkon kuurojentyön historia	10
Helsingin kuurojen seurakuntaneuvosto	16
Kuurojen diakoniatyö Helsingissä.....	24
Helsingin kuurojen diakoniatyöntekijät 1945–2025.....	34
Effata-taulu, todeksi tullut unelma.....	36
Sammanfattning	44
Lähteet.....	46

Helsingin piirin kuurojenpapit 1908–2025

Huugo Nyberg
1908 – 1935

Urho Paljakka
1936 – 1939

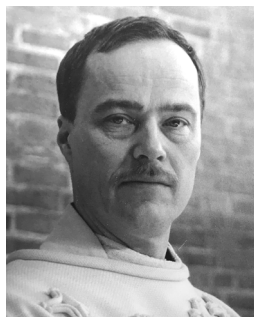
Lauri Paunu
1940 – 1970

Jaakko Kontkanen
1971 – 1985

Heikki Holkeri
1974–1975, 1985–1986

Pekka Palosaari
1986 – 1987

Hannu Honkkila
1987 – 2006

Elina Jokipaltio
2007 – 2014

Janne Rissanen
2014 –

Esipuhe

Helsingin seurakuntayhtymän viittomakielinen työ juhlii tänä vuonna triplajuhlaa: kuurojen diakoniatyö täyttää 80 vuotta, kuurojen kirkon Effata-alttaritaulu 95 vuotta ja kuurojen seurakuntaneuvosto 100 vuotta. Näihin virstanpylväisiin tutustumme tässä historiikissa.

Viittomakieli on ollut keskeinen osa kirkon ja kuurojen kohtaamisesta. Kuurot saivat omat viittovat papit vuonna 1908. Vaikka papit auttoivat kuuroja hoitamaan asioita viittomakielellä, oli edelleen monia arkisia asioita, joihin tarvittiin apua ja tukea. Näiden tarpeiden paineesta syntyi kuurojen diakonin tehtävä. Viittomakielentaitoiset diakoniatyöntekijät ovat olleet yhteisölle korvaamattoman arvokkaita.

Tämä kirjanen ei ole vain historiikki, vaan se tarjoaa näkökulmia kirkon ja viittomakielisten kuurojen yhteisön kohtaamiseen vuosikymmenten varrella. Elämme yhtä historian käännekohtaa tänäkin päivänä, sillä tänä vuonna kirkon kuurojentyön nimi muuttui viittomakieliseksi työksi.

Viittomakielinen työ on kasvanut ja elänyt vuorovaikutuksesta, muistista ja perinteestä. Siksi tämä vihkonen on tarkoitettu myös työntekijöille ja seurakuntalaisille. Se avaa kirkon viittomakielisen työn merkitystä. Kohtaaminen kirkossa ohjaa myös ihmisen ja Jumalan väliseen yhteyteen.

Haluamme kiittää kaikkia, jotka ovat tämän pitkän historian aikana olleet mukana rakentamassa ja kehittämässä viittomakielistä työtä kirkossa – pappeja, diakoneja, seurakuntalaisia, vapaaehtoisia ja yhteistyökumppaneita. Erityinen kiitos kuuluu viittomakielisten kuurojen yhteisölle, joka on omalla uskollaan, kulttuurillaan ja kielellään tuonut rikkautta kirkkoon.

Kiitos myös heille, jotka ovat olleet mukana tämän historiikin kokoomisessa ja sen tarinoiden tallentamisessa. Heidän työnsä ansiosta muistot, perinteet ja syvä hengellinen perintö säilyvät ja siirtyvät eteenpäin uusille sukupolville. Helsingin seurakuntayhtymän taloudellista tukea kiitämme siitä, että voimme juhlia tätä merkittävää hetkeä yhdessä.

Janne Rissanen

viittomakielisen työn pappi
Helsingin piiri

Ravintoa sielulle: kirkon kuurojentyön historia

Kirkolla on aina ollut tärkeä merkitys kuuroille. Vaikeina aikoina usko on tuonut lohtua ja oma pappi on toiminut kirkollisten tehtävien lisäksi yhteisön paimenena, neuvonantajana ja tulkkina. Alkuaikoina monia kuurojenkouluja johtivat pappiskoulutuksen saaneet miehet, joilla oli enemmän tai vähemmän viittomakielen taitoa: Pietarsaaressa Henrik Heikel, Turussa C. H. Alopaeus ja hänen jälkeensä A. E. Nordman ja Jyväskylässä E. J. K. Luoma.¹ Tuohon aikaan, 1800–1900-lukujen vaihteessa, vain pieni osa Suomen kuuroista pääsi kouluun. Nekin onnekkait, jotka saivat käydä koulua, jäivät kuitenkin koulun päättymisen jälkeen hengelliseen tyhjiöön. Tavaliset seurakuntapapit eivät yleensä osanneet viittoja, eikä kuurojen diakoniatyöntekijöitäkään vielä ollut. Helsingin kuurot saivat kaksi kertaa vuodessa nauttia ehtoollisjumalanpalveluksesta, kun Turun kuurojenkoulun johtaja Nordman vieraili pääkaupungissa. Väliaikoi-

¹ Salmi & Laakso (2005) eri paikoin

na hengellistä lohtua tarjosi kuuro porvoolainen neiti Ingrid Lönnberg, joka kävi sunnuntaisin pitämässä maallikon jumalanpalveluksen kuuroille. Kun kuurojen vanhempien kuuleva tytär, ylioppilas Elma Eklund (myöh. Ignatius) muutti Pietarsaaresta Helsinkiin, hänkin alkoi pitää kuuroille maallikkohartauksia vuodesta 1897 alkaen.²

Mutta kuuroilla oli kova kaipuu saada oma pappi. Se ei kuitenkaan ollut itsestään selvää Suomen suuriruhtinaskunnassa ensimmäisen sortokauden aikana. Kuurojenpapin viran perustaminen oli yksi kuurojen yhteisön suurista taisteluista, johon saatiin taustatukea monilta tahoilta ja merkkihenkilöiltä.

Vuonna 1903 kirkolliskokous esitti senaatille kuurojenpapin viran perustamista. Samaan aikaan myös kuurot, Helsingin Kuurojen Yhdistyksen johdolla, laativat senaatille anomuksen kuurojenpapin saamiseksi. Ennen senaatille lähettämistä anomus kiersi ympäri Suomea ja sen allekirjoitti yhteensä 268 kuuroa. Ensimmäisenä listalla oli kuurojenopettaja David Fredrik Hirnin nimi. Kuurot perustelivat papin tarvetta: ”Täysaistisethan voivat itse käyttää hyväkseen Jumalan sanaa lukemalla sitä ja voivat sitä paitsi keskustella toinen toisensa kanssa uskonnollisista tarpeistaan. Me sitä vastoin emme voi pienillä tiedoillamme saada ravintoa sieluillemme suorastaan Raamatusta, ja harvoin tapaamme henkilön, joka voi puhua kanssamme luonnollisella kielellämme, viittomiskielellä.”³

Kuurojen allekirjoittaman anomuksen lisäksi laadittiin toinen anomus samasta aiheesta, ja siihen pyydettiin nimiä tunnetuilta kuulevilta, sellaisilta kuin filantrooppi Mathilda Wrede, vapaaherratar Sophie Mannerheim, kirjankustantaja Werner Söderström ja Herman Råbergh, Porvoon piispa. Tämän anomuksen allekirjoitti yhteensä 129 kuurojen ystävää.⁴

Ensin näytti siltä, että anomuksista ei ollut hyötyä ja asian perään jouduttiin kyselemään vielä tulevana vuosina. Mutta keisarillisessa virkakoneistossa tapahtui sittenkin hidasta edistystä: toukokuussa 1906 senaatti päätti viimein perustaa kaksi ”kuuromykkäin matka-

2 Ahlbäck 1975

3 Rantala & Kuusi 2008, 12–13

4 *ibid.*, 13–14

papin” virkaa. Asiaan saattoi vaikuttaa myönteisesti myös se, että senaatin kirkollisiasiain toimituskunnan esittelijäsihteerinä oli satumoisin rovasti Niilo Karilas, jonka 17-vuotias Eino-poika oli kuuro. Eino Karilaasta tuli myöhemmin yksi Helsingin kuurojen yhteisön johtohahmoja ja merkittävä kuurojen urheiluvaikuttaja.⁵

Vuodenvaihteessa 1907–1908 aloittivat työnsä kuuromykkäin matkapapit Huugo Nyberg ja Jalmari Vesenterä. Nybergin vastuulle tuli Itä-Suomi, eli Uudenmaan, Hämeen, Mikkelin, Kuopion ja Viipurin läänit sekä Kajaanin kihlakunta.⁶ Väliaikainen matkapappi Vesenterä huolehti läntisestä piiristä, joka ulottui Turusta kaukaisimpaan Lappiin. Lokakuussa 1908 Vesenterä siirtyi papiksi Ulvilaan ja kuurojen matkapapin virkaan astui pastori Kustaa Aadolf Nyman. Vesenterä olisi halunnut jatkaa työtään kuurojen parissa, ja hän valittikin senaatille Nymanin valinnasta. Valituksesta ei ollut apua, vaikka Vesenterällä oli selvästi enemmän kokemusta kuurojen parissa työskentelystä ja kuurotkin pitivät hänestä. Hän oli toiminut Kuuromykkäin Liiton sihteerinä ja opiskellut viittomakieltä Turun, Kuopion ja Pietarsaaren kuurojenkouluissa vuosina 1903–1907.⁷

Matkapappien työmaa oli laaja millä tahansa mittapuulla katsottuna. Toisin kuin tavallisilla seurakuntapapeilla, kuurojenpapeilla oli tehtäviä laidasta laitaan: häiden, kasteiden ja hautajaisten lisäksi he toimivat kuurojen tulkkeina ja neuvonantajina monenlaisissa asioissa. Huugo Nyberg kuvaili matkapapin tehtävää ”sosiaaliseksi toiminnaksi”. Koska sosiaalityöjärjestelmää ei vielä ollut, kuurojenpappi auttoi kuuroja etsimään asuntoa, työtä ja toimeentuloa. Joskus tarvittiin lääkärin apua, ja pappi tuli mukaan tulkiksi. Matkapapit raportoivat toiminnastaan vuosittain tuomiokapitulille. Nyberg kirjoitti toimintakertomukseensa ensimmäisen vuoden jälkeen: ”Useista syistä onkin Helsinki, maamme pääkaupunki, sopiva kuuromykkäin matkapapin asunnoksi. Pääkaupungissahan asuu ja työskentelee suuri joukko, toista sataa kuuromykkää. Täällä suur-

5 Fagerström 2021, 36

6 Kuuromykkäin lehti 1/1938

7 Kuuromykkäin lehti 10/1908, s. 129–130. Vesenterän valituksesta kertoi Uusi Aura 6.5.1908, s. 2

kaupungin pyörteessä he alituisesti ovat alttiina monenlaisille vaikeuksille ja kiusauksille. Tähän asti ovat pääkaupungin kuuromykät miltei kokonaan olleet ilman uskonnollista ja siveellistä hoitoa. Paria poikkeusta lukuunottamatta ei kukaan ole heidän hengellisistä tarpeistaan huolta pitänyt. Kerran vuodessa on jollakulla kuuromykäinkoulun johtajana toimivalla pappismiehellä ollut tapana käydä antamassa ehtoollista Helsingin kuuromykille. Muutoin ovat he olleet uskonnollisessa suhteessa jätetyt oman onnensa nojaan. Jos missä, niin täällä ovat kuuromykät hengellisen hoidon tarpeessa. He tarvitsevat henkilön, joka valvoo heidän käytöstään, käy kodeissaan, kokoo heitä Jumalan sanan ympärille, tukee, nuhtelee ja lohduttaa heitä ja auttaa heitä selviytymään monenmoisissa aineellisissa ja ulkonaisissa vaikeuksissakin, joihin he luonnonvikansa takia yhtenä joutuvat, ja jotka kaupungissa usein tuntuvat enemmän kuin maaseudulla.”⁸ Kuurojenpapat toimivat siis eräänlaisina moraalikompassina ja ohjasivat kuuroja seurakuntalaisiaan kohti hyvää elämää. Viittomakielentaito oli siinä tehtävässä välttämätön.

Yksi erityisen tärkeä tehtävä oli kuurojen lasten ja toisinaan aikuistenkin ohjaaminen kouluun. Nyberg ja Nyman olivat suorittaneet kuurojenopettajan tutkinnon, joten he osasivat arvioida, mihin kouluun kukin kuuro sopisi parhaiten.⁹ Varsinkin aikuisten, niin sanottujen yli-ikäisten kuurojen koulunkäynnin ensisijaisena tavoitteena oli rippikoulu. Rippikoulu kesti tavallisesti alle viikon ja sen piti kuurojenpappi, jos koulun johtaja ei sattunut olemaan itse pappi. Ennen kuurojenpappien viran perustamista rippikoulusta huolehti paikkakunnan pappi, ja kuurojenkoulun opettaja toimi tulkkina.¹⁰

Ennen matkaa kuurojenpapat suunnittelivat reittinsä ja kirjoittivat seurakuntien kirkkoherroille, jotta nämä tiedottaisivat paikkakunnan kuuroille matkapapin saapumisesta. Sekä itäinen että läntinen piiri olivat suuria ja monesti vaikeakulkuisia, ja matkapäiviä kertyi runsaasti. Papeilla oli alkuun kahdeksan kuukauden matkustusvelvollisuus, mutta raskaiden matkojen takia velvollisuutta vä-

8 Rantala & Kuusi 2008, 35–37; Nyberg 1908–1925, 1–4

9 Rantala & Kuusi 2008, 35–37

10 Rantala & Kuusi 2008, 28–29; Rantala 2011, 42–43

hennettiin kuuteen kuukauteen.¹¹ Matkoilla papit kohtasivat kuuroja laidasta laitaan. Surullisimpia tapauksia olivat ne, jotka eivät olleet koskaan päässeet kouluun eivätkä osanneet mitään kieltä. Huugo Nyberg murehti, kuinka mahdotonta oli keskustella uskonnosta kouluja käymättömän kuuron kanssa. Yhteistä kieltä ei ollut, eikä kuurolla ollut edes niitä perustietoja, joita tavallisesti opittiin kuurojenkoulussa. Kommunikaatio oli mahdollista korkeintaan kuvien kautta.¹²

Hyvin pian huomattiin, ettei kaksi pappia riitä millään koko Suomen kuurojen tarpeisiin. Maassa oli ainakin 3500 kuuroa, ja papit tapasivat heistä toimintavuoden aikana alle puolet. Tampereen Kuuromykkäin Yhdistys esitti Kuuromykkäin Liiton edustajakokoukselle kahden uuden kuurojenpapin viran perustamista vuonna 1913. Ajat olivat vaikeat, eikä monikaan uskonut, että tamperelaisten ehdotus menisi läpi. Mutta niin vain vuosina 1917–1918 aloittivat työnsä Otto Myyryläinen Savonlinnan hiippakunnassa ja Tuomo Itkonen Kuopion hiippakunnassa.¹³

K. A. Nymanin ja Huugo Nybergin jättimäisistä piireistä lohkesi palasia vähän kerrallaan muiden kuurojenpappien vastuulle. Myyryläisen ja Itkonen virkojen myötä itäinen ja läntinen piiri jakautuivat Turun arkkihiippakuntaan (Nyman), Porvoon hiippakuntaan (Nyberg), Savonlinnan hiippakuntaan (Myyryläinen) ja Kuopion hiippakuntaan (Itkonen).¹⁴ Vuodesta 1927 alkaen kuurojenpappien toimialueita alettiin kutsua Turun piiriksi, Tampereen/Helsingin piiriksi, Viipurin/Mikkelin piiriksi ja Oulun piiriksi. Vuonna 1973 syntyi Lapuan piiri, johon nimitettiin kuurojenpapiksi Lauri Aaltonen, ja vuonna 1988 saatiin vielä Porvoon piiriin ruotsinkielinen kuurojenpappi Bernt Kaustell. Näiden rinnalla toimi Eeva Ylösen ja myöhemmin Riitta Kuusen hoitamana koko maan kattava kasvatustyö vuodesta 1973 alkaen.¹⁵

11 Rantala & Kuusi 2008, 17–18

12 *ibid.*, 36

13 Rantala 2010, 65

14 *ibid.*, 63–64

15 Nyberg 1909; Rantala & Kuusi 2008, 76–77

Vuoden 1908 jälkeen kuurojenpapin tehtävissä on toiminut yli 30 henkilöä. He ovat olleet omilla alueillaan korvaamattomia. Jo Nybergin, Vesenterän ja Nymanin aikana hahmottui kuurojenpapin työn tärkein sisältö heti hengellisen työn jälkeen: sillanrakentajana toimiminen ja kuurojen elämän helpottaminen.¹⁶ Tulevat pappissukupolvet ovat noudattaneet samaa linjaa ja pyrkineet tukemaan kuuroja elämän pienissä ja suurissa käännekohtissa. Jotkut papit, kuten Hugo Nyberg ja Lauri Paunu, veivät vaikuttamistyönsä pidemmälle ja tekivät hyvin läheistä yhteistyötä Suomen Kuurojen Liiton kanssa. Erityisesti Paunu tiedosti viittomakielen merkityksen kuuroille. Hän uskalsi haastaa yhteiskunnan ahdasmielisiä asenteita ja puolusti kuurojen oikeutta omaan kieleen. Vaikuttamistyön konkreettisena tuloksena syntyi muun muassa suomalaisen viittomakielen kuvasanakirja.¹⁷

Helsingin ensimmäinen kuurojenpappi Hugo Nyberg. Kuva: Kuurojen museon kokoelmat

16 Ks. esim. Honkkila 2000, 65–66; matkapapeille suunnitelluista alkuperäisistä tehtävistä kertoo myös Rantala 2010, 57

17 Salmi & Laakso 2005 monin paikoin, esim. 181 ja 222–223; Paunu 1991, 155–156

Helsingin kuurojen seurakuntaneuvosto

Helsingin kuurot saivat papin myötä myös oman kirkon heti vuonna 1908. Huugo Nybergin piti päättää, missä kuurot voisivat kokoontua jumalanpalvelukseen. Hänen mieleensä juolahti Nikolainkirkon eli Helsingin Tuomiokirkon itäinen paviljonki. Se olisi sopivan kokoinen Helsingin kuurojen tarpeisiin, ajatteli Nyberg ja oikeassa oli. Lupa kappelin käyttöön saatiin. "Sinne saapuessaan tunsivat kuuromykät tulleen Herralle pyhitettyyn huoneeseen, jossa heitä hiljaisuus ja rauha ympäröi, ja arkiset ajatukset kaikkosivat pyhäisten tieltä," kertoi Nyberg. Kertomansa mukaan hän piti joka sunnuntai kello 11 jumalanpalveluksen Helsingin Tuomiokirkon itäisessä paviljongissa, paitsi silloin kun oli matkoilla laajassa piirissään. Toiminta kappelissa jatkui aina sisällissotaan saakka. Pitkänä sotatalvena 1918 kirkkoa ei voitu käyttää, sillä se lämpeni antrasiittihiilillä, joita ei saatu mistään. Kun hiiliä lopulta taas saatiin, huomattiin, että kappelin lämmitysjärjestelmä oli hajonnut ja korjauskelvoton. Kappelia ei voinut enää käyttää talvisin. Jääkylmän kirkon takia kuurojen ju-

malanpalvelukset siirtyivät kuurojen yhdistyksen huoneistoon Rikhardinkadulle. Nybergin mielestä se ei ollut hyvä asia: yhdistyksellä ei ollut samaa pyhyttä kuin kappelissa, ja kuurojen huomio kiinnittyi hengellisyyden sijaan hauskanpitoon ja seurusteluun. Sen sijaan, että kuurot olisivat menneet jumalanpalveluksen jälkeen kotiin miettimään saarnaa, he jäivät kuurojen yhdistykselle rupattelemaan.¹⁸

Tammikuussa 1925 Huugo Nyberg kirjoitti vuosiraportissaan: ”Olin kuuromykkäinen erinomaisen kiitollinen, jos tämän asian onnelliseen ratkaisuun saisin Tuomiokapitulilta jotain tukea. Kun kerran Suomen valtio kustantaa kovaosaisille kuuromykkille oman papin, niin pitäisihän saada myös sopiva pyhäkkö, missä he hartaudekseen jumalanpalvelustaan pitävät.” Tampereen hiippakunnan piispa Jaako Gummerus ymmärsi kuurojen asiaa, sillä hänen veljensä Martti Pihkala (ent. Gummerus) oli ollut lähes 20 vuotta opettajana Jyväskylän kuurojenkoulussa.¹⁹ Jo samana vuonna kappeliin saatiin keskuslämmitys ja kuurot saivat rakkaan kirkkonsa takaisin. He ihastuivat niin, että ryhtyivät laittamaan kappelia kauniimmaksi.

Kun kuurot viettivät ensimmäistä seurakuntajuhlaansa adventtisunnuntaina 29. marraskuuta 1925, kuuro kaivertaja Fridolf Schoultz piti lyhyen puheen: hän halusi lahjoittaa kuurojen kirkolle omin käsin tekemänsä hopeisen ristin, josta lähti kullattuja säteitä. Seurakunta ällistyi sanattomaksi, kun Schoultz otti koristeen esille. ”Tämän suuren ja kauniin lahjan otti seisaalleen nouseva seurakunta vastaan innokkailla kättentaputuksilla.”²⁰ Schoultzin risti ripustettiin kunniapaikalle, kappelin saarnastuolin koristeeksi taivaansinisen samettikankaan päälle.²¹

Vaatimattoman näköinen alttari peitettiin jumalanpalveluksia varten liinalla ja somistettiin kahdella hopeisella kynttilänjalalla sekä kahdella kukkamaljakolla, joihin kuuro rouva nimeltä Aina Blomqvist huolehti kukat. Hartaustilaisuuden jälkeen kukat vietiin

18 Nyberg 1908–1925, 3; Rantala & Kuusi 2008, 21; yhdistyksen osoitteesta Fagerström 2021, 71

19 Kansallisarkisto 2025

20 Kuuromykkäin lehti 12/1925, 92

21 Paunu 1991, 46–47

ilahduttamaan jotakuta vanhaa tai sairasta kuuroa. Blomqvist lahjoitti myös omatekoisen pitsiliinan alttarille. Lauri Paunu kertoo muistelmissaan, että alttaripöydän keskelle asetettiin aina krusifiksi ja piispa C. H. Alopaeuksen perheeraamattu vuodelta 1843. Kipsistä tehty krusifiksi, ristiinnaulitun kuva, oli varakkaan kauppiaanleski Aleksandra Sundbergin lahjoitus, ja arvokkaan perheeraamatun oli hankkinut hänen poikansa, Helsingin Kuurojen Yhdistyksen puheenjohtaja John Sundberg. Alulle pantiin myös suuri ponnistus: oman alttaritaulun hankinta.²²

Kuurojen kirkon esineitä. Vasemmalla Fridolf Schoultzin lahjoittama hopearisti. Kuva: Kuurojen museon kokoelmat

Nikolainkirkon itäisen paviljongin remontti oli samalla Helsingin kuurojen kirkkoneuvoston alku. Sen lisäksi, että kuurot innostuivat laittamaan kappelia kauniiksi, he yhdistivät voimansa muissakin seurakunnan asioissa. Paljon matkustava pappi tarvitsi luotettavan, asialle omistautuneen tukijoukon, joka huolehtisi seurakunnan käytännön asioista sekä ”hengellis-siveellisen elämän valvomisesta” papin poissa ollessa. Käytännön asioita olivat esi-

22 Rantala & Kuusi 2010, 21; Paunu 1991, 46–47; Nyberg 1908

merkiksi kappelin somistaminen kukilla ja kynttilöillä jumalanpalveluksia varten sekä virsien numeroiden asettaminen taululle. Kirkkoneuvoston ensimmäisiä jäseniä olivat Aina Blomqvist, John Sundberg, Fridolf Schoultz ja Vilho Salovaara. Heistä Schoultz oli kirkkoneuvostossa yli 15 vuotta ja hänestä tulikin sen kunniajäsen.²³

Kuurojen lehdessä 1926 kerrottiin seuraavaa: "Helsingin kuuromykkäseurakunnan kirkkoneuvostoon kuuluu viisi jäsentä. Itseoi-keutettu jäsen on Helsingissä asuva kuuromykkäin pappi, joka toimii kirkkoneuvoston puheenjohtajana. Toiseksi jäseniksi valitaan vuodeksi kerrallaan Helsingin kuuromykkäseurakunnan vakavamie-lisistä, seurakuntaelämää harrastavista jäsenistä neljä mies- tai nais henkilöä. Jäsenten vaali toimitetaan jos mahdollista, ensimmäisenä Adventtisunnuntaina pidettävässä seurakunta juhlassa.

Heti vuoden 1926 alussa julkaistiin "Ohjesääntö Helsingin kuuromykkäseurakunnan kirkkoneuvostolle:

- 1) omalla esimerkillään ja toiminnallaan edistää uskonnollisen mielen ja siveellisen elämän elpymistä ja levenemistä Helsingin kuuromykkäin keskuudessa;
- 2) tukea ja auttaa kuuromykkäin pappia seurakuntatyössä;
- 3) käydä säännöllisesti tervehtimässä ja ilahduttamassa vanhoja ja sairaita kuuromykkiä heidän kodeissaan, sairaaloissa, kunnalliskodissa y.m. hoitolaitoksissa ja saattaa kuuromykkien tietoon heidän tilansa ja tarpeensa;
- 4) valvoa järjestystä kuuromykkäin jumalanpalveluksissa kirkossa ja pitää huolta kirkon juhla-asuun saattamisesta;
- 5) toimeenpanna pari kertaa vuodessa syys- ja kevät puolella "seurakuntajuhla" hengellisellä ohjelmalla;
- 6) kartuttaa ja hoitaa "Lesken-ropo" rahastoa sekä käyttää sen varoja puutetta kärsivien ja sairasten hyväksi mainitun rahaston sääntöjen mukaan."²⁴

23 Kuurojen lehti 1926, 8–9; Hiljainen seurakunta 1/1942, 8

24 Kuuromykkäin lehti 1/1926, 4–5

Ohjesäännössä mainittua Lesken ropo -nimistä jouluapua kirkkoneuvosto toimitti köyhille kuuroille. Keräyslaatikot jaettiin kuurojen yhdistyksen jäsenille aina alkuvuodesta ja ne pyydettiin takaisin ennen joulua. Vuoden aikana laatikkoon kertynyt avustus jaettiin köyhien kuurojen jouluiloksi. Kirkkoneuvosto pyrki parhaansa mukaan selvittämään puutteenalaiset ja avun tarpeessa olevat kuurot, jotta apu saataisiin oikeaan osoitteeseen. Lesken rovilla yritettiin poistaa hätää niin paljon kuin suinkin voitiin. Esimerkiksi jouluna 1930 kirkkoneuvosto jatkoi noin 20 kuuroperheelle ”lihaa, sokuria ja rahaakin.”²⁵ Kirkkoneuvosto hoiti siis sellaisiakin tehtäviä, jotka kuuluvat nykyään diakoniatyölle.

Aura Ahlbäckin mukaan kirkkoneuvosto oli aina järjestänyt ristinjuhlan pitkänäperjantaina ja adventtijuhlat. Alkuaikoina ohjelmassa oli jumalanpalveluksen lisäksi ohjelmallista illanviettoa, jossa kerrottiin seurakuntaelämän tärkeydestä ja hyödystä, pidettiin kristillisiä esitelmiä Suomesta ja ulkomailta ja kerrottiin uskonnollisia kertomuksia ja niin edelleen, ”niin paljon kuin voimat ovat riittäneet”. Haasteeksi osoittautui kuitenkin se, että harvassa olivat ne kuurot, jotka osasivat tai uskalsivat esittää tällaista ohjelmaa. Kuurot kertoivat mielellään leikkilisiä hupijuttuja, mutta vakavamielistä sisältöä ei moni tohtinut viittoaa.²⁶

Jo aivan kirkkoneuvoston alkuaikoina heräsi toive saada alttaritaulu kuurojen kirkkoon. Sitä varten perustettiin seurakuntarahasto, jota kartutettiin Helsingin kuurojen yhdistyksen ompeluseuran myyjäisillä, lahjoituksilla sekä Huugo Nybergin keräämillä varoilla. Kun alttaritaulu valmistui vuonna 1930, kuurojen kirkkoa alettiin kutsumaan Effata-kappeliaksi alttaritaulun teeman mukaan: taulu esitti Raamatun kohtausta, jossa Jeesus paransi kuuron sanoilla ”Effata – aukene!”. Alttaritaulun hankinnasta jäi rahaa vielä ylikin, joten rahaston ylläpitoa jatkettiin. Monet yksinäiset kuurot olivat antaneet pieniä säästöjään rahaston hoidettavaksi tulevia hautauskuluja varten. Alttaritaulurahastosta tuli eräänlainen hautausrahasto, joka toimi aina vuoteen 1938 saakka.

25 Kuurojen lehti 2/1976, 8–9; Kuuromykkäin lehti 2/1931, 17

26 Kuuromykkäin lehti 2/1931, 17; Kuurojen lehti 2/1976, 8–9

Kirkkoneuvosto maksoi rahaston tuotolla myös Effata-kappelin irtaimiston palovakuutuksen ja urkurin sekä vahtimestarin joulurahan.²⁷

Toisen maailmansodan jälkeen Helsinkiin saatiin ensimmäinen kuurojendiakonissa, ja vähitellen heitä tuli useampia. Samalla kirkkoneuvoston tehtävät muuttuivat. Vapaaehtoisen diakoniatyön tilalle tulivat raamattupiiri, eläkeläisten päiväpiiri, nuorisotyö sekä lähetystyö, jolla tuettiin Eritrean Kerenin kuurojenkoulun toimintaa.²⁸

Kuurojen kirkkoneuvostoja perustettiin vähitellen myös muihin suurempiin kaupunkeihin, joissa asui runsaasti kuuroja. Kirkkoneuvostot olivat paikkoja, joissa kuurot pääsivät aktiivisesti vaikuttamaan ja toimimaan. Niiden kautta onnistui myös tiivis yhteistyö kuulevien kuurojentyöntekijöiden kanssa. Liisa Rantalan mukaan vuonna 1960 kuurojen kirkkoneuvostoja toimi muun muassa Helsingissä, Pietarsaassa, Porissa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa. Kirkkoneuvostojen ulkoiset puitteet vaihtelivat, mutta toiminnan perusajatus oli kaikkialla sama: suunnitella ja toteuttaa kuuroille hengellistä toimintaa. Esimerkiksi Vaasassa kirkkoneuvosto oli osa kuurojenyhdistystä, Helsingissä se toimi kuurojenpapin ohjaamana itsenäisenä elimenä, joskin aina melko tiiviissä yhteistyössä kuurojenyhdistyksen kanssa.²⁹

Vuonna 1971 Helsingin kuurojen kirkkoneuvoston kokoonpano muuttui: siihen kutsuttiin yksi kuuro Vantaalta, yksi Espoosta ja kolme Helsingistä, kaikki kuurojen päätoimiset työntekijät Helsingin, Espoon ja Vantaan seurakunnista sekä kuurojenlehtori ja pappi. Myös nimenmuutosta suunniteltiin, mutta se toteutui vasta vuonna 1978. Silloin nimi muuttui Helsingin seudun kuurojen kirkkoneuvostoksi. Neljä vuotta myöhemmin, syyskuussa 1982, kirkkoneuvostosta tuli Helsingin kuurojen seurakuntaneuvosto. Sillä nimellä tunnemme sen tänäkin päivänä.³⁰

27 Kuuromykkäin lehti 2/1976, 8

28 Kuurojen lehti 2/1976, 9

29 Rantala 2010, 159

30 Kuurojen kirkkoneuvoston pöytäkirja 11.1.1971; Kirje kuurojen kirkkoneuvostolle 3.1.1978; Helsingin seudun kuurojen kirkkoneuvoston pöytäkirja 6.9.1982

Kuurojen seurakuntaneuvoston historian hienoihin hetkiin lu-
keutuu piispa Eero Huovinen tapaaminen 5.4.2000. Huovinen,
jonka veljenpoika on kuuro, tunsu hyvin kuurojen asiat. Helsin-
gin seurakuntayhtymään tekemänsä piispantarkastuksen yh-
teydessä hän tapasi kuurojen seurakuntaneuvoston. Keskus-
telussa käsiteltiin kuurojen toivetta esteettömälle kirkolle sekä
toisen kuurojenpapin ja kuurojen nuorisotyöntekijän tarvetta.³¹

Piispa Eero Huovinen teki piispantarkastuksen Helsingin seurakuntayhtymään vuonna 2000. Vasemmalla kuurojendiakoni Päivi Korhonen. Kuva: Helsingin seurakuntayhtymä.

31 Kuurojen seurakuntaneuvoston pöytäkirja 4/2000

Ensimmäinen kuurojenpappi Huugo Nyberg (eturivissä) seurakuntansa kanssa Effata-kappelissa 1910-luvulla. Nybergin vieressä istuu hänen vaimonsa Helmi. Kuva: Kuurojen museon kokoelmat

Effata-kappelissa oli lämmin tunnelma 2000-luvulla. Kuva: Helsingin seurakuntayhtymä.

Kuurojen diakoniatyö Helsingissä

Kuurojenpapit olivat kuurojen ainoa hengellinen tukipylväs lähes 40 vuotta, kunnes ensimmäinen kuurojendiakonissa Eeva Malmila aloitti työnsä. Diakonissan palkkaamisesta kertoo Lauri Paunun tarina, joka on sementoitunut osaksi kuurojen historiaa.

Eräänä harmaana syyspäivänä 1942 kotimme ovikello soi, asiakkaana oli nuori rouva.

– Vatsassa kovat kivut, tilata lääkäri, ei voi odottaa, rouva selitti voihkien.

Koetin soittaa tulkkia, en onnistunut. Ei edes vaimoni ollut kotona. Ehdotin, että koetetaan kestää huomiseen, niin saadaan tulkki mukaan.

– En odota, lääkäri! Vaatimus oli tiukka.

Soitin naapuriporissa asuvalle rautateiden ylilääkäri Leppälälle ja kerroin asian.

– Tulkaa oitis, olen menossa työpaikalleni, lääkäri sanoi kiireissään.

– Lääkäri ottaa vastaan, on kiire, menkää, sanoin.

– En mene yksin, sinä tulet kanssa!

Niin menimme. Lääkäri ymmärsi tilanteeni, olin varmaan häpeästä ja kiukusta punainen. Hän nouti keittiöstään ”sermin”, väliseinän, ja asetti sen siten, että hän ja potilas olivat toisella puolella ja minä toisella puolella. Pystyin viittomaan potilaan kanssa. Hän sai avun.

Tulkintatilanne lääkärin vastaanotolla on piinallinen. Mikähän sillä on? Ollaan kuin eläinlääkärillä, se on potilaalle alentavaa. Sillä hetkellä syttyi mielessäni ajatus: kuuroille on saatava oma diakonissa!”³²

Itsepintaisen nuoren kuuron rouvan henkilöllisyys on jäänyt historian hämäriin, mutta häntä ja hänen vatsakipujaan saavat sadat ja tuhannet kuurot diakoniatyön asiakkaat kiittää. Lauri Paunu vei diakonissa-asian Helsingin Kuurojen Ystävät -yhdistyksen kautta Helsingin seurakunnille. Anomuksesta huomasi, että asiaa oli mietitty tarkkaan. Kuurojenpappien ja kirkkoneuvoston kokemuksesta oli otettu oppia. Diakonissalle ajateltiin seuraavia tehtäviä:

- 1) Kotikäynnit kuurojen kotona sairastapauksissa ja muutenkin avun tarpeen selvittämiseksi.
- 2) Käynnit sairaaloissa ja kunnalliskodeissa, joissa yleensä kuuroja asiakkaita.
- 3) Tulkkaaminen viranomaisien luona, oikeudessa, lääkärissä, työhaussa tai muissa tilanteissa kuurojen tarpeen mukaan.
- 4) Huolenpito varattomista, vanhoista ja työkyvyttömistä kuuroista ja avun välittäminen heille.
- 5) Osallistuminen kuurojenpappien johdolla kuurojen sielunhoitoon.

Tulkkausta ja sielunhoitoa lukuun ottamatta kuurojendiakonissalle suunnitellut tehtävät olivat hyvin samanlaisia kuin muillakin seurakuntien diakonissoilla. Kuulevien piirissä sielunhoitolliset tehtävät olivat yleensä erityisesti pappien vastuulla.³³

Varsin pian soi puhelin Hämeenlinnan Punaisen ristin sotilassai-

32 Paunu 1991, 117

33 Rantala 2010, 123-124

raalassa. Soittaja oli Helsingin Diakonissalaitoksen johtaja, joka halusi puhua nuoren diakonissa Eeva Malmilan kanssa. Sisar Eeva haettiin puhelimeen kesken lääkkeiden jaon.

”Johtaja kysyi, haluaisinko lähteä kuurojentyöhön,” muisteli Malmila haastattelussa vuosia myöhemmin. Hän kertoi häkeltyneensä yhteydenotosta niin kovasti, ettei pystynyt keskittymään kunnolla lääkkeiden antamiseen.³⁴ Malmila oli jo diakonissaksi opiskellessaan toivonut pääsevänsä erityisesti kuurojentyöhön. Hänen oli oppinut viittomakieltä lapsuudenkodissaan Merikarvialla, sillä samassa talossa asuneet isoisän veli ja sisar olivat kuuroja, Erik ja Vendla Maria (Maija) Malmgård.³⁵ Meni vielä puolitoista vuotta, että työt sotilassairaalassa päättyivät. Ja niin sisar Eeva aloitti työssään Helsingin kuurojendiakonissana huhtikuussa 1945. Helsingin Diakoniakeskukseen johtaja asetti hänet virkaansa kuurojen yhdistyksen seurakuntailla 22. huhtikuuta. Tarmokas sisar Eeva oli toki jo ennen sitä ehtinyt tutustua työhönsä ja Helsingin kuuroihin. Huhtikuun 10. päivänä aloittanut Eeva oli todennut kuurojen kodit siisteiksi, lapset kilteiksi ja hyvin hoidetuiksi ja kuurot itse reippaiksi. Eeva Malmilasta tuli Pohjoismaiden toinen kuurojendiakonissa. Vähän ennen häntä ehti aloittaa työssään Tukholman kuurojendiakonissa Karin Malmer.³⁶

Sisar Eevan työtaakka kasvoi nopeasti hirmuisiin mittoihin. Vuoden 1946 toimintakertomuksen mukaan hän teki vuoden aikana 469 sairaskäyntiä, 192 tulkkausta lääkärikäynneillä, 464 muuta tulkkauskäyntiä sekä 384 koti- ja huoltokäyntiä. Vastaanottoja hän ehti pitää 38. ”Tieto levisi ympäri maan, että oli mahdollista saada tulkkausta lääkäriä ja sairaalassa. Silloin kaikkialta Suomesta alkoi tulla kuuroja tänne Helsinkiin,” kertoi Malmila myöhemmin. Erityinen ruuhka oli 1950-luvun alussa, kun kuuroille tuli mahdolliseksi hakea invalidirahaa. Sitä varten tarvittiin erikoislääkärin todistus. Yksi Suomen parhaista erikoislääkäreistä asui Helsingissä ja kuurot tulivat hänen vastaanotolleen jopa Pohjois-Suomesta asti, koska halusi-

34 Häkkinen 1998

35 Paunu 1991, 73; SSHY Merikarvian rippikirja 1884-1893, s. 925

36 Kuuromykkäin lehti 6/1945; Paunu 1991, 117-118; Kuurojen Joulu 1964, 8

vat Malmilan tulkiksi. Eräänä vuonna Malmila tulkkasi tämän lääkärin vastaanotolla jopa 495 kertaa. Hän muisteli haastattelussa, että tuohon aikaan lääkärikäynnit veivät paljon aikaa: ”Yhden potilaan hoitamiseen saattoi mennä kolmekin päivää. Ensin oli pari päivää tutkimuksia ja sitten kolmantena päivänä saatiin jokin diagnoosi.” Alkuaikoina ei ollut mitään ohjesääntöä ja kuurojensisaren työmuodot kehittyivät ”hädän ja olosuhteiden sanelemina”.³⁷ Tilastojen ulkopuolelle jäivät vielä diakonissan työhön kuuluneet lukemattomat kokoukset, ompeluseurat, hengelliset tilaisuudet ja ihmisten tapaa-
miset, ”koko laaja sielunhoitotyö”, kuten Lauri Paunu tiivistä.³⁸

Kuuro asiakas diakonissa Eeva Malmilan vastaanotolla. Kuva: Helsingin seurakuntayhtymä.

Sisar Eevan ensimmäisten toimintavuosien jälkeen oli päivänselvää, että kuurojensisaria tarvittiin runsaasti lisää. Joka paikkaan ihmeellisesti venynyt Eeva Malmila sai alkaa kouluttaa diakonissaharjoittelijoita oman työnsä ohessa. Heti 1950-luvun alussa aloittivat työnsä

37 Häkkinen 1995; Rantala & Kuusi 2008, 40-41; Rantala 2010, 125-127

38 Paunu 1991, 119

Kaarina Kalm Jyväskylässä, Martta Murto Tampereella, Alli Rönkkömäki Oulussa, Kirsti Raitio Turussa ja Sylvi Thauvon Vaasassa. Diakonissoja tuli kiihtyvällä tahdilla lisää vastaamaan kuurojen tarpeisiin. Valtaosa uusista kuurojensisarista opetteli viittomakielen työn ohessa, ja kielitaito jalostui tiiviissä vuorovaikutuksessa kuurojen kanssa. Ruotsissa oli vielä 1960-luvullakin vain kaksi kuurojendiakonissaa, kun Suomesa heitä oli jo 18 – kahdeksan päätoimista ja kymmenen osa-aikaista.³⁹

Vaikka diakonissoja saatiin muuallekin Suomeen, Eeva Malmilan luo kävi loputon kuurojen virta. ”Suurin osa työstä oli tulkkausta. Olin tavallaan sillanrakentaja kuurojen ja kuulevien välillä. Piti paljon selittää ja kertoa kaikenlaista. Tärkeintä oli kuitenkin hyvä yhteys kuurojen kanssa. Vein kuuroja lääkäriin ja tulkkasin keskussairaalas-
sa, järjestin heille työpaikkoja ja asuntoja. Kävin kuuron kanssa pankissa ostamassa osakkeita,” Malmila muisteli haastattelussa 1990-luvulla. Alkuaikoina ei ollut edes vapaapäiviä, eikä työtunteja laskettu. Koska kuurojensisarella oli tärkeä rooli kuurojen jumalanpalveluksen viittovana kanttorina, olivat sunnuntaitkin työpäiviä. Myöhemmin diakonissan vapaapäiväksi päätettiin perjantai, mutta sitä kuurot harvoin kunnioittivat. Niinpä sisar Eeva joutui vapaapäivinänsä piileksimään pimeässä asunnossaan verhot ikkunan eteen vedettynä, sillä kuurot päivystivät kadulla ja odottivat näkevänsä hänet. Malmila joutui lukemaan Raamattuakin vessassa. Kuurojen lehdes-
sä jouduttiin muistuttamaan maaseudun kuuroja, ettei sisar Eevaa saanut vaivata ”tarpeettomilla asioilla”, kuten työpaikan tai asunnon hankkimisella. Vuonna 1954 Malmilalle palkattiin viimeinkin apulaiseksi Anni Jokelainen, kuuron Antti Jokelaisen kuuleva leski, joka oli jo ennestään toiminut Helsingin kuuroille vapaaehtoisena tulkkina. Apulaisen palkan maksoivat puoliksi Kuurojen Liitto ja Helsingin seurakuntien huoltokeskus.⁴⁰

Eeva Malmila ei ollut ainoa kuurojendiakonissa, jonka työmäärä karkasi käsistä. Saman tulivat toteamaan varhaiset kuurojensisaret muuallakin maassa. Monissa paikoissa kuurojendiakonissa oli

39 Rantala 2010, 128; Rantala & Kuusi 2008, 79-83; Kuurojen Joulu 1964, 9

40 Rantala 2010, 128; Kuurojen lehti 6/1963; Häkkinen 1995; sisar Eevan vapaapäivistä kertoi Maisa Krokfors 2025

itse asiassa aistivallissisar, joka hoiti myös sokeiden asioita. Seurakuntien ja diakoniatyön hallinnossa ei ymmärretty näihin ryhmiin liittyvän työn erityistä luonnetta ja kuormitusta. Vaasan diakonis-
sa Thauvón pyysi jo parin vuoden jälkeen vapautusta kuurojensisa-
ren tehtävistä. Tampereen diakonissa Murto sairastui liiallisen työn
paljoudesta. Oulun Alli Rönkkömäelle yritettiin saada apuvoimia
1960-luvulla, mutta turhaan. Hän sinnitteli työssään eläkkeelle saak-
ka ”itseään säästämättä”.⁴¹

Eeva Malmilan lisäksi yhdeksi diakoniatyön legendaksi nousi Jy-
väskylän kuurojendiakonissa Aune Kulmalaa (os. Ihalainen). ”Dia-
konissa Iloinen” -viittomanimellä tunnettu Kulmala teki mittavan
päivätyön keskisuomalaisten kuurojen oikeuksien ja hyvinvoinnin
puolustajana vuosina 1961-1981.⁴²

Kulmalan mukaan työssä tärkeänä tukena oli ”Taimitarha”, diako-
nissojen ja kuurojenpappien säännöllinen yhteistyöfoorumi. Siel-
lä jaettiin kokemuksia ja kuulumisia sekä päivitettiin viittomakielen
taitoa kuurojen viittomakielenopettajien johdolla. Kuurojen diako-
niatyöntekijöiden tärkein työväline oli ja on yhä viittomakieli, jon-
ka saattoi oppia kunnolla vain aktiivisessa vuorovaikutuksessa kuu-
rojen kanssa.⁴³

Eeva Malmila avioitui leskeksi jääneen rovasti Paunun kans-
sa vuonna 1962 ja vaihtoi sukunimensä Paunuksi. Kun hän jäi
eläkkeelle vuonna 1970, uutena kuurojendiakonissana aloit-
ti Liisa Santala, joka hoiti tehtävää 14 vuotta, vuoteen 1984.
Santalan työparina toimivat kuurojendiakonissa Marja Vahva-
selkä (1977-1981) sekä työpaikka-, asunto- ja sosiaaliasioihin
perehtynyt kuurojenkonsulentti Lea Nokkanen (1972-1987).⁴⁴

Nokkasen mukaan kuurojendiakonissojen työ oli vielä silloin-
kin lähinnä hätäapua. Suuri käänne tapahtui, kun ammattimaisten
viittomakielentulkkien koulutus alkoi 1980-luvun vaihteessa. ”Sil-

41 Rantala 2010, 131-134

42 Ojala-Signell 2016, 118; Rantala & Kuusi 2008, 80

43 Kuurojen lehti 2/2016; Rakemaa ja Einola 2025

44 Rantala & Kuusi 2008, 79; Rantala 2010, 186

loin tuli mahdolliseksi keskittyä enemmän esimerkiksi mielenterveysasioihin ja perhetilanteisiin. Mutta meistä tuntui koko ajan, että ammattitaitomme ei riittänyt. Ymmärrettiin, että kuuroilla on oikeus saada viittomakielisiä palveluita, koska muualla pohjoismaissa tällaisia oli jo,” Nokkanen muisteli haastattelussa vuonna 1995. Hänellä olikin tärkeä rooli, kun Suomen ensimmäinen kuurojen psykiatrinen poliklinikka perustettiin Helsinkiin. Kuurojen diakonia-työntekijät ovat olleet psyykkisesti sairaiden ja mielenterveyskuntoutujien tukena arjessa ja vierailleet tapaamassa kuuroja psykiatrisissa sairaaloissa. Heidän tukensa on ollut tärkeää myös kuurojen päihdekuntoutuksessa ja päihteettömän elämän edistämisessä.⁴⁵

Kuurojendiakonissa Leena Bäckman kuvaili vuonna 1989, kuinka 1970-luvulta alkanut viittomakielen aseman vahvistuminen paransi kuurojen tasa-arvoa: ”Kuuroille on avautumassa vähitellen monipuolinen ja rikas yhteiskunnallinen ja seurakunnallinen elämä.” Joka tapauksessa vielä 1980-luvullakin diakonissat toimivat tulkkeina sellaisille kuuroille, jotka eivät saaneet tulkkia pääkaupunkiseudun tulkikeskuksesta. Näitä olivat ne kuurot, jotka asuivat muualla Suomessa mutta oleskelivat Helsingissä, sekä maahanmuuttajat. Kirkon kuurojentyön kestohaasteena oli vielä tuolloinkin se, että uusien työntekijöiden oli ensin opittava viittomakieli. Bäckman totesi, että kuurouden maailmaan sisälle pääsy saattoi viedä työntekijältä jopa vuosia.⁴⁶

Toinen haaste oli viittomakielinen lapsi- ja nuorisotyö, joka rajoittui kolmeen partioryhmään, kuurojen lastentarhan pyhäkouluun kahdesti kuussa ja satunnaisiin uskonnon oppitunteihin pääkaupunkiseudun kuurojenkoulujen oppilaille. Kohderyhmään kuuluvia kuuroja lapsia ja nuoria oli ainakin sata, ja jo pitkään oli ollut selvää, että heille tarvittiin oma työntekijä. Sellaista anottiin vuonna 1987, mutta virkaa ei perustettu.⁴⁷ Asiassa ei kuitenkaan annettu periksi. Nuorisotyöntekijän tarpeeseen palattiin sinnikkäästi, kunnes vuonna 2000 piispa Eero Huovinen teki piispantarkastuksen Helsingin seurakuntayhtymässä ja

45 Häkkinen 1995; Rantala & Kuusi 2008, 44; Rakemaa & Einola 2025

46 Bäckman 1989

47 Bäckman 1989

tapasi myös kuurojen seurakuntaneuvoston. Kysymys nuorisotyöntekijästä otettiin jälleen esille. Tällä kertaa asiaa vauhditti myös tieto siitä, että nuorten kuurojen keskuudessa oli alkanut esiintyä päihdeongelmia. Nuorisotyö olisi ennalta ehkäisevässä roolissa. Vuotta myöhemmin, marraskuussa 2001, tuli haettavaksi nuorisotyöntekijän määräaikainen tehtävä hankkeessa, joka keskittyi syrjäytyneisiin tai syrjäytymisvaarassa oleviin viittomakielisiin nuoriin. Tehtävään palattiin Anne Vasama (nyk. Kittilä). Projektin loppuraportissa hän totesi, ettei suinkaan ole itsestään selvää, että lapset ja nuoret kokisivat identiteettinsä viittomakieliseksi ja liittyisivät kuurojen yhteisöön.⁴⁸

Perhetyö on yksi diakoniatyön keskeisistä alueista myös kuurojen parissa. Monet diakoniatyöntekijät ovat vahvistaneet perheneuvonnan osaamistaan lisäkoulutuksella, kuten esimerkiksi perhe- ja pariterapialla, jota alettiin tarjota osana diakoniatyötä Espoossa vuonna 1994. Menneinä vuosina pääkaupunkiseudun seurakunnat ovat järjestäneet leirejä lapsille ja senioreille, toisinaan myös yhteistyössä Kuurojen Liiton kanssa. Kuurojen määrän vähentyessä leirien järjestämisvastuu on jäänyt pääosin Kuurojen Liitolle, mutta Espoon, Vantaan ja Helsingin seurakunnat järjestävät edelleen viittomakielisiä perheleirejä joka toinen vuosi.⁴⁹

Kuurojen perhekerho on kehittynyt suorastaan käsitteeksi. Vuodesta toiseen se on ollut vanhemmille vertaistuen paikka ja lapsille paikka, jossa saa samanikäistä viittomakielistä leikkiseuraa. Perhekerho sai alkunsa 1990-luvun alussa, jolloin pääkaupunkiseudulla oli useita kuuroja pienten lasten äitejä. Nykyinen kuurojendiakoni Päivi Korhonen oli opiskeluaikanaan nähnyt muissa seurakunnissa äiti-lapsi-kerhoja ja perhekerhoja, ja ehdotti tuolloin Helsingin kuuroille äideille tällaisen kerhon perustamista. Ideaan tarttuivat Marita Aro, Hillevi Kauneela ja Tarja Karhunen (nyk. Wroldsen). Näiden kolmen vapaaehtoisen kuuron ja kuurojendiakoni Seija Einolan voimin ”Mammakerho” aloitti toimintansa Valkeassa talossa Helsingin Kuurojen Yhdistyksen silloisissa tiloissa ja siirtyi myöhemmin seurakun-

48 Helsingin kuurojen seurakuntaneuvoston pöytäkirja 2000–2002; Rantala & Kuusi 2008, 58

49 Rakemaa ja Einola 2025; Korhonen 2025

nan tiloihin Tapanilan kirkolle. Kerho on aina toiminut perheiden ehdoilla ja toiveilla, ja vuoden 2015 kieppeillä myös maahanmuuttajaäidit ovat löytäneet tiensä sinne.⁵⁰ Perhekerho toimii nykyään kuurojendiakoniatyöntekijöiden vetämänä Malmin Varustamolla.

Kuurojen diakoniatyö on ollut rinnalla kulkemista syntymästä kuolemaan. Se on osoittanut arvonsa niin yksityisissä kuin yhteiskunnallisissa kriiseissäkin. Kun Suomeen saapui kuuroja Vietnamin venepakolaisia 1980-luvulla, diakoniatyö huolehti heidän kotoutumisestaan suomalaisen yhteiskuntaan ja myöhemmästäkin tuesta. Työ oli haastavaa sillä yhteistä kieltä ei ollut, eivätkä työntekijät tunteneet vietnamilaista kulttuuria. Osalla pakolaisista ei ollut minkäänlaista koulutusta, koska kuurojenkouluja ei ollut "Vietnamissa viittomakieli oli kielletty kieli, koska kommunistivaltiossa ei pystytty valvomaan viittomisen sisältöä," kertovat Helena Rakemaa ja Seija Einola, eläkkeelle jääneet kuurojendiakonit.⁵¹

Rakemaa ja Einola muistavat 1990-luvun laman, jolloin kuurojenkin työttömyys oli valtava. Seurakunnat alkoivat järjestää työttömien ruokailuja, joihin diakoniatyöntekijät kehottivat kuurojakin osallistumaan. Se oli hyvä keino näyttää, kuinka monia kuuroja työttömyys koetteli. Työttömiä tuettiin myös erilaisten kurssien kautta monialaisessa yhteistyössä, jossa mukana olivat kuurojenpappi, diakonit, kuntoutusohjaaja ja Kuurojen Liiton aluetyöntekijä.⁵²

Vuonna 2002 kuurojendiakoni Seija Einola oli vetämässä suruleiriä, kun tuli tieto, että Myyrmannissa oli räjähtänyt nuoren miehen tekemä pommi. Traaginen ja järkyttävä tapahtuma toimi samalla siemenenä viittomakieliselle kriisityölle. "Mitä jos kuurojen yhteisössä tapahtuu jotain järkyttävää? Löytyykö viittomakielentaitoisia auttajia?", mietti Einola tuolloin. Tästä alkaen kuurojenpappi ja kuurojendiakoni järjestivät monissa suuronnettomuustilanteissa kuuroille oman kohtaamispaikan, jossa sai purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan muiden kanssa. Myyrmannin lisäksi kriisiryhmissä surtiin yhdes-

50 Rakemaa ja Einola 2025; Korhonen 2025

51 Rakemaa ja Einola 2025

52 ibid.

sä muun muassa Kaakkois-Aasian tsunamin uhreja 2004 ja Jokelan koulusurmaa 2007.

2010-luvulla alkoi toimia niin sanottu viittomakielisten henkinen huolto, HeHu. Siinä oli työntekijöitä kirkosta, Kuurojen Liitosta ja Aspasta. Kirkon henkisen huollon toimintaideana on tarjota suuronnettomuuksien ja vastaavien kriisien yhteydessä henkistä ja psykososiaalista tukea.⁵³

Kriisityön merkitys korostui koronavuosina 2020–2021 ja uudelleen helmikuussa 2022, jolloin Venäjä hyökkäsi Ukrainaan. Kuurojen diakonit tukivat kuurojen ukrainalaisten kotoutumista yhteistyössä Kuurojen Liiton, Kuurojen kansanopiston ja kuurojenyhdistysten kanssa. Korona-ajan kriisityössä hyödynnettiin digiteknologiaa, Teams-tapaamisia, videopuheluita ja jopa sosiaalista mediaa. Esimerkiksi Viittovien perheiden Facebook-ryhmään diakonit laittoivat videoita viittomakielisen pyhäkouluhetken, askarteluideoita ja kuuron tarinankertojan viittomia satuja.⁵⁴

Rakemaan ja Einolan mukaan 2000-luvulla korostuivat ihmisoikeusperusteinen työ sekä kuurojen osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen. Tuki on ollut molemminpuolista: kuulevien kuurojen diakoniatyöntekijöiden tärkein oppi on tullut kuuroilta itseltään, kun kyse on ollut viittomakielestä ja kuurojen kulttuurin ymmärtämisestä.⁵⁵

53 Rakemaa ja Einola 2025

54 *ibid.*

55 *ibid.*

Helsingin kuurojen diakoniatyöntekijät 1945–2025

Eeva Paunu (os. Malmila)	1945–1970
Anni Jokelainen	1954–1959
Hilkka Eerikäinen	1959–1963
Mirja Korhonen	1963–1964
Eeva-Liisa Moilanen (os. Viitasaari)	1964–1967
Anneli Siikanen	1964–1966
Hilkka Lehtola (os. Jämsen)	1966–1977
Anja Ahonen (os. Poikonen)	1967–1971
Liisa Santala	1970–1984
Lea Nokkanen	1972–1987
Marja Vahvaselkä	1977–1981
Leena Bäckman	1983–1989
Helena Rakemaa (os. Havurinne)	1985–1989
Eija Miettinen	1988–1991
Seija Einola	1990–2007
Marjo Rein	1991
Kirsi Aurala	1993–1995
Katri Kataja	1995
Teija Palviainen	1996–1998
Päivi Korhonen	1997–

Kuurojen diakoniatyöllä oli suuri rooli Vietnamin kuurojen pakolaisten kotouttamisessa ja tukemisessa. Kuva: Helsingin seurakuntayhtymä.

1990-luvun laman aikaan myös kuurojen työttömyys räjähti. Diakoniatyö tuki työttömiä kuuroja erilaisilla kursseilla ja virkistystoiminnalla. Tässä ollaan savityökurssilla. Kuva: Helsingin seurakuntayhtymä.

Effata-taulu, todeksi tullut unelma

Helsingin tuomiokirkon itäinen sivupaviljonki toimi kuurojen seurakunnan kokoontumispaikkana aina vuodesta 1908. Kuurojen kirkkona tunnettu kappeli sai lopullisen asunsa, kun siihen hankittiin taiteilija Hanna Frosterus-Segerstrålen maalaama alttaritaulu nimeltä "Effata".⁵⁷

Oma alttaritaulu oli kuurojen kirkkoneuvoston pitkäaikainen unelma. Siitä kertoi ensimmäisenä Hugo Nyberg vuoden 1925 toimintakertomuksessaan: "ja suunnitellaan kuuromykkätaiteilijan maalaaman alttaritaulun hankkimista." Varoja kerättiin pitkään ja hartaasti, ja erityisesti ompeluseuran panos nousi ratkaisevaksi. Lopulta koossa oli 14 000 markkaa. Alttaritaulusta järjestettiin keväällä 1929 kilpailu, johon otti osaa kolme taiteilijaa: lastenkirjojen kuvittajana tunnettu Hanna Frosterus-Segerstråle, kaikille kuuroille tuttu Sävele Angervo sekä nimettömäksi jäänyt toinen kuuro taiteilija. Angervo oli ennenkin maalannut alttaritauluja, joskin hänen tau-

57 Nyberg 1908–1925, 3; Kuurojen lehti 3/1970

lunsa olivat olleet kopioita kuuluisien taiteilijoiden teoksista. Kuka oli kolmas taiteilija? Suomessa oli tuohon aikaan muutamia kuuro- ja ammattitaiteilijoita, joista nimekkäimpiä olivat Angervon lisäksi J. F. Talvia ja Lauri Vainola. Talvia oli tehnyt uskonnollisia maalauksia ja Vainolakin oli tehnyt ainakin yhden alttarimaalauksen, joka oli esillä taidenäyttelyssä vuonna 1917.⁵⁸

Kesällä 1929 Kuuromykkäin lehdessä kerrottiin, että ”Helsingin kuuromykkäseurakunta hankkii alttaritaulun kirkkoonsa.” Taiteilijoiden lähettämistä ehdotuksista ja luonnoksista kuurojen kirkkoneuvosto hyväksyi ”rouva Hanna Frosterus-Segerstrålen luonnoksen, joka henkevästi ja kirkkain, kaunein värein esittää Jeesusta kuuromyksen parantajana.” Tähän ehdotukseen sisältyi myös taulun kehyksen suunnittelu, josta vastasi taiteilijan tytär, arkkitehti Ellen Segerstråle. Kirkkoneuvosto halusi lunastaa myös taiteilija Sävele Angervon maalaaman luonnoksen Helsingin kuurojen yhdistykselle.⁵⁹

Effata-tili perustui Markuksen evankeliumiin (7:32-37): ”Siellä hänen luokseen tuotiin kuuro mies, joka ei pystynyt kunnolla puhumaan, ja häntä pyydettiin panemaan kätensä miehen päälle”. Maalaus esittää hetkeä, jolloin Kristus asettaa oikean kätensä kuuron miehen vasemmalle korvalle. Frosterus-Segerstråle teki useita luonnoksia, ennen kuin löysi mieleisensä asetelman.⁶⁰ Maalauksen malliksi löytyi kuurojen perimätiedon mukaan kuuro porvoolaisnuorukainen nimeltä Aarne Vilonen.

Puoli vuotta myöhemmin alttarimaalaus oli valmis. Se julkistettiin seurakunnalle 23. maaliskuuta 1930 Kuurojen Liiton vuosikokouksen yhteydessä. ”Kaunis ja harrastunnelmainen on taulu ja on se herättänyt kuuromyksissä suurta mielenkiintoa,” kerrottiin Kuuromykkäin lehdessä. Kuurojen kirkko, jota alettaisiin nyt kutsua Effata-kappeliksi, oli aivan ääriään myöten täynnä kuuroja. Taiteilija Frosterus-Segerstråle oli luonnollisesti itse läsnä julkistustilaisuudessa.⁶¹

58 Nyberg 1908-1925, 53; Kuuromykkäin lehti 7/1929; Kuuromykkäin lehti 1/1917; Kotimaa-lehti 1928; Elsilä 1998, 18

59 Kuuromykkäin lehti 7/1929, 96

60 Lilius 2002, 56; Porvoon museo 2025

61 Kuuromykkäin lehti 4/1930, 41

Pariisissakin opiskellut Hanna Frosterus-Segerstråle (1867-1946) oli aikansa lahjakkaimpia naistaiteilijoita. Hänelä oli jo nuorena ihmeellinen taito kuvata tunteita teoksissa. Frosterus-Segerstrålen äiti ja lapsi -teemaiset ja lapsia esittävät herkäät maalaukset puhuttelivat yleisöä laajasti. Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900 hän sai kunniamaininnan teoksestaan *Vapaa talonpoika*, joka oli kannanotto Venäjän sortovaltaa vastaan.⁶²

Koko ikänsä vakavaa kristillistä elämäncatsomusta tunnustanut Hanna avioitui teologi Albert Segerstrålen kanssa vuonna 1889 ja sai kahdeksan lasta, joiden kasvua hän tallensi lyhyinä vapaahetkinään piirroksiin ja maalauksiin. Vaikka Hanna Frosterus-Segerstråle oli omalla tavallaan varhainen feministi, joka uskoi voivansa yhdistää työn ja perheen, puoliso ja lapset menivät kuitenkin aina etusijalle. Se oli tietoinen valinta: ”Ensin tuli Jumala, sitten Albert ja perhe, viimeisimpänä taide,” kirjoittaa Frosterus-Segerstrålea tutkinut Elisabeth Lilius.⁶³

Kun Albert-puoliso menehtyi vaikeaan sairauteen vuonna 1920, Hanna Frosterus-Segerstråle palasi julkisuuteen taiteilijana. Se oli myös pakon sanelema ratkaisu, sillä suurperheen elanto jäi lesken vastuulle. Vuonna 1922 Hanna piti ensimmäisen yksityisnäyttelynsä. Hän osallistui myös näyttelyihin Taidesalongissa 1930 sekä Porvoon museon ja Ateneumin näyttelyihin 1937.⁶⁴

Frosterus-Segerstråle teki opintomatkan Norjaan ja Tanskaan 1920-luvulla. Hän sai töihinsä vaikutteita suuresti ihailemaltaan tanskalaistaiteilijalta Joakim Skovgaardilta, jonka maalauksia oli Viipurin tuomiokirkossakin. Kun vertaa esimerkiksi Skovgaardin teosta *Kristus kuolleiden valtakunnassa* (1894), tyyliissä huomaa selkeitä yhtäläisyyksiä Effata-tauluun: molemmissa maalauksissa hahmoille on piirretty ääriviivat. Frosterus-Segerstrålen aiempiin naturalistisiin töihin verrattuna Effata on hyvin pelkistetty ja kaksiulotteinen.⁶⁵

62 Lilius 2002, 18

63 *ibid.*, 33

64 *ibid.*, 54

65 Lilius 2002, 56; Statens Museum for Kunst 2025

Meidän aikamme kuuroja on askarruttanut, miksi juuri Hanna Frosterus-Segerstråle valittiin alttaritaulun tekijäksi. Kuten Huugo Nyberg kertoi vuonna 1925, taiteilijaksi ajateltiin kuuroa. Lopulta työ päätettiin kuitenkin kilpailuttaa. Kilpailuilmoitusta ei kuitenkaan löydy esimerkiksi Kuurojen lehdestä tai Helsingin Sanomista. Taiteilijoilta pyydettiin kenties henkilökohtaisesti ehdotuksia alttaritauluksi. Suomessa oli runsaasti kuulevia kirkkotaiteeseen perehtyneitä taiteilijoita. Miksi siis juuri Frosterus-Segerstråle valikoitui mukaan ainoana kuulevana? Hänellä ei tiettävästi ollut mitään sidoksia kuurojen yhteisöön.

Syksyllä 1928 Helsingissä järjestettiin ensimmäistä kertaa kirkkotaidenäyttely. Siihen osallistuivat muun muassa Hanna Frosterus-Segerstråle kuudella alttaritaululuonnoksella sekä J. F. Talvia kirkollisella maalauksella. Näyttely herätti suurta mielenkiintoa, ja esillä olleista teoksista erityisesti Frosterus-Segerstrålen teokset ilahduttivat katsojia herkkyydellään. ”Hyvä alttaritaulu voi olla jo sellainenkin teos, joka pystyy kohottamaan mielen, herättämään ylevän tunnelman ja saattamaan henkemme sopusointuun, vaikkakaan mitään raamatullista aihetta ei olisi kuvattu. Tällaisena vapaa-aiheisen alttaritaulun esimerkkinä kirkkotaidenäyttelystämme haluaisin ennen muita mainita Hanna Frosterus-Segerstrålen pienen sommitelman nimeltä *Armeliaisuus*. Sen yksinkertainen selvyys ja tunteen hartaus on tällä kertaa näyttelyssä ainutlaatuinen,” kehui Helsingin Sanomat. Myös Uusi Suomi mainitsi varta vasten Frosterus-Segerstrålen alttarimaalausluonnokset.⁶⁶

Kuurojen museossa on Sävele Angervon maalaama, päiväämätön taulu *Jeesus parantaa kuuron*. Vaaleasävyisessä teoksessa Jeesus ojentaa käsiään polvistuvaa nuorukaista kohti. Pojasta näkyy vain selkäpuoli. Taulu on alun perin tullut museolle Helsingin Kuurojen Yhdistykseltä.⁶⁷ Maalauksen aihe ja alkuperä antavat syyn uskoa, että kyseessä on todennäköisesti teos, jolla Angervo osallistui alttaritaulukilpailuun.

Hanna Frosterus-Segerstråle oli taiteilijana esimerkiksi J. F. Talviaa

66 Kotimaa-lehti 1928, n:o 67; Helsingin Sanomat 29.9.1928, 8; Uusi Suomi 4.10.1928

67 Varis 2025

ja Sävele Angervoa lahjakkaampi, vaikka kaikki kolme olivat samaa ikäluokkaa ja käytännössä yhtä kokeneita ammattilaisia. Talviaa pidettiin erinomaisena kuvanveistäjänä, mutta kriitikkojen mukaan hän ei yltänyt taidemaalarina aivan samalle tasolle. Angervon tunnetuimmat alttaritaulutyöt puolestaan olivat kirkkojen tilaamia jäljennöksiä: Merimaskun kirkon alttaritaulu oli kopio Eero Järnefeltin maalauksesta ja Naantalin rukoushuoneen alttaritaulu oli jäljennös saksalaisen Heinrich Hoffmanin työstä.⁶⁸

Effata-taulu koristi kuurojen kirkkoa yli 30 vuotta, kunnes eräänä päivänä vuonna 1963 se oli poissa. Pitkänperjantain jumalanpalvelukseen saapuneet kuurot ihmettelivät tyhjää seinää alttarin takana: siellä oli vain ”valjun vaalea mitättömyyttään häpeävä risti”. Kappeliin oli tehty perusteellinen remontti, ja arkkitehdin mielestä alttaritaulu ei sopinut enää uudistuneeseen kirkkosaliin. Taulu oli siis viety varastoon ja sen kangas oli kaiken huipuksi revennyt kuljetuksen aikana.⁶⁹

Helsingin kuurojenpappi Lauri Paunu kirjelmöi kirkkoherrainkokoukselle, että kuurojen rakas alttaritaulu oli palautettava välittömästi. Lisäksi kappelin kuuroystävällisyys oli remontissa turmeltu: siellä ei ollut enää mahdollista seurata jumalanpalveluksia. Koko lattia oli remontoitu samaan tasoon, eivätkä kuurot nähneet pappia esteettömästi. Saarnatuolin lattiakin oli niin matala, ettei kirkon keski-osasta voinut nähdä saarnaajaa. Ikkunoista oli viety verhot, ja niistä tulvi nyt kirkasta auringonvaloa, joka sokaisi kuurot. Ulkovaatteille oli määrätty uusi paikka vartioimattomaan ala-aulaan, mikä hokutti taskuvarkaita. Jos ovi lukittiin varkauksien estämiseksi, eivät kirkkoon pyrkineet kuurotkaan päässeet sisään. Remonttiakin pahemmin kuuroja satutti, että heiltä oli riistetty Effata-taulu. ”Kodittomaksi tehty kuurojen joukko on joutunut tuuliajolle,” moitti Paunu, ja lopetti kirjeensä vaatimukseen, että kappelista tehtäisiin jälleen kuuroille sopiva ja alttaritaulu palautettaisiin tutulle paikalleen.⁷⁰

Kirkkoherrainkokous hämmästeli kuurojen seurakunnan palau-

68 Elsilä 1998, 13-18

69 Paunu 1991, 47; Paunu 30.4.1963

70 Paunu 30.4.1963

tetta ja päätti kokoontua Effata-kappeliin katsomaan, pitävätkö moitteet paikkansa. Alttaritaulu oli laitettu ”väliaikaisesti” takaisin paikalleen. Asiaan perehdyttyään yksimielinen kirkkoherrainkokous esitti, että alttaritaulu palautettaisiin pysyvästi kappeliin. Sopivan värisillä ikkunaverhoilla ja uusilla kehyksillä Effata-tila sopeutuisi hyvin alttariseinälle. Lisäksi ehdotettiin, että maalaus siirtyisi Helsingin seurakuntain omistukseen.⁷¹

Kirkkoherrainkokouksen päätöksestä huolimatta Effata-tilan sijoituspaikasta väännettiin vielä kuukausia. Tuomiokirkon korjaustoimikunnan mielestä taulu sopi paremmin ala-aulaan porrashuoneen seinälle, jossa ”se ikäänkuin toivottaa tilaisuuksiin saapuvat seurakuntalaiset tervetulleiksi.” Korjaustoimikunta ei myöskään tahtonut toteuttaa kappeliin Paunun ja kuurojen vaatimia muutoksia, koska se olisi ollut ”suuri häpeä” vasta valmistuneen remontin jälkeen.⁷²

Lopulta kirkkohallintokunta ratkaisi asian ja korjattu alttaritaulu palasi paikalleen pitkällisen kädenväännön jälkeen. Kuuroilta tiedusteltiin, voisiko taulun luovuttaa Helsingin seurakunnille. Tähän suostuttiin, mutta yhdellä ehdolla: jos kuurojen käyttöön luovutettaisiin tulevaisuudessa jokin toinen kirkkokuusi, Effata-tila siirrettäisiin sinne. Sovittiin, että maalaus luovutettaisiin virallisesti seurakuntien omistukseen, kunhan kappelin järjestelyt saataisiin suoritettua.⁷³

Vuonna 2004 kappelia remontoitiin jälleen, ja taas taulua vietiin. Tuomiokirkkoseurakunnan mielestä se sopi porraskäytävän alkupäähän. Kuuroilta kysymättä taulu siirrettiin sinne: koska kuurot eivät enää käyttäneet kappelia muutoin kuin jouluisin, ei kenellekään tullut mieleen kysyä heidän mielipidettään taulun sijoituksesta. Lopulta asia ratkesi niin, että Ateneumissa konservoitu Effata muutti Hermannin diakoniatalon juhlasaliin.⁷⁴

71 Tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoneuvosto 15.5.1963

72 Korjaustoimikunta 5.8.1963

73 Kirkkohallintokunta, päiväämätön pöytäkirjanote vuodelta 1963

74 Korhonen 4.5.2004; Reponen ja Heinonen 19.10.2004

Sävele Angervo: *Jeesus parantaa kuuron* (öljy kankaalle, todennäköisesti 1929). Kuva: Kuurojen museon kokoelmat.

Hanna Frosterus-Segerstråle: *Effata* (öljy kankaalle, 1930). Kuva: Timo Laurila.

Sammanfattning

Döva i Helsingfors fick år 1908 en egen kyrka när dövprästen Huugo Nyberg började ordna gudstjänster i Helsingfors domkyrkas östra paviljong. Inbördeskriget och problem med uppvärmning avbröt verksamheten men år 1925 togs kapellet åter i bruk och började inredas med gåvor från döva. Samma år grundades Helsingfors dövas kyrkoråd som, unders prästens resor, ansvarade för församlingens praktiska angelägenheter och andliga liv. Rådet organiserade gudstjänster och församlingsfester, besökte äldre och sjuka samt stödde fattiga döva genom fonden Änkans skärv.

I Helsingfors och andra städer blev kyrkoråden viktiga platser där döva själva kunde påverka och utveckla det andliga arbetet. På 1970-talet utökades Helsingfors kyrkoråd med representanter från Vanda och Esbo och år 1982 ändrades namnet till Helsingfors dövas församlingsråd. Rådets verksamhet har varit central för dövas andliga liv och gemenskap. Ett betydelsefullt ögonblick var mötet med biskop Eero Huovinen år 2000 då rådet lyfte fram behovet av en tillgänglig kyrka och fler anställda, särskilt för ungdomsarbete för att stötta döva ungdomar i riskzonen för marginalisering.

Dövas andliga arbete förändrades avsevärt när den första dövdiakonissan Eeva Malmila började i Helsingfors år 1945. Hennes arbete uppskattades ur praktiska behov: döva behövde hjälp i vardagen, på sjukhus och hos myndigheter. Malmilas arbetsfält var enormt – årligen hundratals sjukbesök, tolkningar och hembesök. Hon blev en bro mellan döva och den hörande världen, men arbetsbördan blev ofta övermäktig. Genom Malmila ökade antalet dövdiakonissor på olika håll i Finland från 1950-talet. De lärde sig teckenspråket i det praktiska arbetet och med deras hjälp fick döva större delaktighet i samhället. Många diakonissor upplevde ändå arbetet som tungt, eftersom uppdragen var omfattande och hjälpen behövdes överallt.

På 1970–80-talen förändrades arbetsuppgifterna: med utbildningen av professionella teckenspråkstolkar kunde diakonis-

sor fokusera mer på själavård samt frågor kring mental hälsa och familj. Tyngdpunkten utvidgades till ungdomsarbete, familjeklubbar och läger. Dövas familjeklubb blev en viktig plats för föräldrar att få stöd och för barn att träffa teckenspråkiga lekkamrater. Diakoniarbetet har också varit ett viktigt stöd i kriser: exempelvis vid integration av flyktingar, under 1990-talets arbetslöshet och vid utvecklingen av teckenspråkigt krisarbete i början av 2000-talet. Eeva Malmilas och hennes efterföljares insats lade grunden för ett brett och mångsidigt diakoniarbete bland döva, som förenade andligt stöd, praktisk hjälp och samhällelig påverkan.

Helsingfors dövas kyrka, domkyrkans sidopaviljong, fick en viktig symbol år 1930 när man skaffade altartavlan Effata, målad av Hanna Frosterus-Segerstråle. Tavlan var en långvarig dröm hos dövas kyrkoråd. Att förverkliga den krävde en mångårig insamling, särskilt genom dövas syförening. Tre konstnärer deltog i tävlingen, och Frosterus-Segerstråles skiss valdes. Målningen föreställde hur Jesus botar en döv. Modellen var enligt tradition en döv ungdom från Borgå, Aarne Vilonen. Med tavlan fick dövas kyrka namnet Effata-kapellet och verket blev den andliga och symboliska mittpunkten för församlingen. Frosterus-Segerstråle var en erkänd och begåvad konstnär vars verk väckte stor uppskattning. Hon hade inga band till dövas gemenskap men hennes känslighet och stilrenhet gjorde intryck.

Effata-tavlan prydde dövas kapell i över 30 år tills den 1963, i samband med en renovering, togs bort och lagrades. Döva upplevde detta som en tung kränkning och dövprästen Lauri Paunu krävde att tavlan skulle återställas. Efter månader av tvist sattes den åter ovanför altaret samtidigt som äganderätten överfördes till Helsingfors församlingar. År 2004 flyttades tavlan på nytt efter en renovering – återigen utan att döva tillfrågades. Slutligen place-rades den i Hermanstads diakonihus festsal, där den fungerade som ett minnesmärke över dövas andliga historia och identitet.

Lähteet

Haastattelut ja tiedonannot

Heikki Holkeri, tiedonanto 9.9.2025
Hannu Honkkila, haastattelu 16.6.2025
Päivi Korhonen, tiedonanto 4.8.2025
Maisa Krokfors, haastattelu 31.3.2025
Porvoon museo, tiedonanto 20.3.2025
Seija Einola ja Helena Rakemaa, haastattelu 27.8.2025
Sirpa Varis, tiedonanto 4.8.2025

Kirjallisuus

Elsilä, Minna. 1998. Kolme kuuroa suomalaista taiteilijaa: Albert Tallroth, Juho Felix Talvia ja Sävele Angervo. Kuurojen museon tutkimus.

Fagerström, Salla (toim.). 2021. Alussa oli Albert. Helsingin Kuurojen Yhdistys 125 vuotta. Helsinki: Helsingin Kuurojen Yhdistys ry.

Honkkila, Hannu. 2000. Kohti viittomakielistä seurakuntaa. Teoksessa *Viittomakieliset Suomessa*, toim. Anja Malm. Helsinki: Finn Lectura.

Lilius, Elisabeth. 2002. Hanna Frosterus-Segerstråle. Hämeenlinnan taidemuseon julkaisuja 1/2002. Hämeenlinna: Hämeenlinnan taidemuseo.

Ojala-Signell, Raili. 2016. Sokealle silmänä, kuurolle kielenä. Kirjoituksia kuurojen- ja sokeaindiakonissa Aune Ihalaisen elämästä. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Paunu, Lauri. 1991. Kuuroja kuulemassa. Kuurojenpappi Lauri Paunu muistelee. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Rantala, Liisa. 2010. Sielunhoitajat sillanrakentajina. Kuurojen Liitto ry:n julkaisu. 3 Deaf Studies in Finland. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Rantala, Liisa. 2011. Kirkon kuurojentyö kansanopetuksen kumppanina 1840-luvulta 1970-luvulle. *Kasvatus & Aika* 5 (4) 2011, 40–54.

Rantala, Liisa ja Kuusi, Riitta. 2008. Matkalla. Kirkon kuurojentyö 100 vuotta. Helsinki: Diakonia ry, Kirkkohallitus, Diakonia ja yhteiskuntatyö.

Salmi, Eeva ja Laakso, Mikko. 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Sanoma- ja aikakauslehdet

Helsingin Sanomat 29.9.1928

Hiljainen seurakunta 1938–1986

Kotimaa-lehti 1928

Kuurojen Joulu 1964

Kuurojen lehdet ja Kuuromykkäin lehdet 1896–2016

Uusi Aura 1908

Uusi Suomi 4.10.1928

Verkkolähteet

Kansallisarkisto 2025. Martti Aleksanteri Pihkala (1882–1966). Viitattu 12.9.2025. https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_toimija.html?id=EAC_1442744576

Statens Museum for Kunst. 2025. Christ in the Realm of the Dead. Viitattu 12.9.2025. <https://open.smk.dk/en/artwork/image/KMS3141>

Suomen Sukuhistoriallinen Yhdistys. Merikarvian rippikirja 1884-1893. Viitattu 12.9.2025. <https://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=16794&pnum=348>

Muut lähteet

Ahlbäck, Aura. 1975. Helsingin kuurojen kirkkoneuvosto v. 1925–1975. Artikkeliluonnos. Helsingin seurakuntayhtymän viittomakielisen työn arkisto.

Bäckman, Leena. 1989. Helsingin seurakuntayhtymän palvelukeskuksen kuurojentyö. Palvelutyön lautakunnan kokous 30.10.1989. Esittelylistan liite n:o A/6. Helsingin seurakuntayhtymän viittomakielisen työn arkisto.

Effata-tauluun liittyvät pöytäkirjat ja kirjeenvaihto. Helsingin seurakuntayhtymän viittomakielisen työn arkisto

Häkkinen, Sanna (ohj.). 1995. Kuurojen diakoniatyö 50 vuotta. VHS-nauha. Pääkaupunkiseudun kuurojentyö ja Kuurojen Liitto ry.

Kuurojen seurakuntaneuvoston pöytäkirjat 1971-2000. Helsingin seurakuntayhtymä.

Nyberg, Huugo. 1908–1925. Matkakertomuksia. Kuurojen museo / Työväenmuseo Werstas.

Vuonna 2025 kuurojen diakoniatyö täyttää 80 vuotta, Helsingin kuurojen kirkon Effata-alttaritaulu 95 vuotta ja Helsingin kuurojen seurakuntaneuvosto 100 vuotta.

Kautta historiansa kuurot ovat kaivanneet viittovan Jumalan yhteyteen. Oma kirkko, oma pappi ja oma diakoniatyöntekijä ovat olleet merkittäviä askeleita kohti hengellistä ja maallista yhdenvertaisuutta. Kuurojen pappien, kuurojendiakonian ja kuurojen seurakuntaneuvoston määrätietoinen yhteistyö on muodostanut lujan perustan Helsingin kuurojen hengelliselle elämälle sekä tukenut viittomakielistä yhteisöä iloissa ja suruissa.

Tämä historiikki esittelee Helsingin seurakuntien viittomakielisen työn virstanpylväitä.

ISBN 978-952-69239-4-9 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-69239-5-6 (PDF)